

УДК: 658.26:664

В. В. Бевз, асист.,
Національний університет харчових технологій

МЕХАНІЗМИ ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ З ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Анотація. Формування джерел фінансування енергозберігаючих заходів є основою успішної реалізації енергозберігаючої політики. Реалізація впровадження новітніх прогресивних технологій має забезпечити зниження рівня енергоємності вироблення одиниці продукції, докорінного зменшення втрат та понаднормативних витрат ПЕР при виробництві харчової продукції.

Ключові слова: паливно-енергетичні ресурси, харчова промисловість, енергозбереження, енергоефективність, фінансові вкладення.

Вступ. На сучасному етапі розвитку національна економіка України переживає досить важкі часи і функціонує в умовах обмежених обігових коштів підприємств і банківських кредитів. Енергетична сфера (сфера енергозбереження) не є виключенням і потребує негайних фінансових впливань. Розробка нових програм і заходів щодо механізмів енергозбереження з кожним роком стають все більш невідкладними. Більшість промислових підприємств мають обмеженість власних фінансових ресурсів, тому проблема джерел фінансування енергозбереження в промисловості набуває пріоритетного значення.

Закон України «Про енергозбереження» визначає, що джерелами фінансування заходів щодо раціонального використання і економії паливно-енергетичних ресурсів є фонд енергозбереження, власні та позикові кошти підприємств, установ і організацій, Державний бюджет України, місцеві бюджети, а також інші джерела.

Актуальність проблеми. Підвищення енергоефективності національної економіки потребує, зокрема, значних витрат на технічне переозброєння виробництва. Оцінки, які враховують реальні можливості економіки забезпечити ці витрати, показують, що лише за умови своєчасної реалізації заходів з енергозбереження можливе досягнення показників енергоємності ВВП, властивих нині розвиненим країнам. Важлива роль фінансових ресурсів у діяльності будь-якої компанії створює передумови для конкурентоздатності підприємства.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження механізмів фінансування впровадження заходів з енергозбереження на підприємствах харчової промисловості.

Виклад основного матеріалу. Для фінансування заходів щодо раціонального використання та економії паливно-енергетичних ресурсів створюються загальнодержавні та місцеві позабюджетні фонди енергозбереження.

Галузева програма підвищення енергоефективності економіки України шляхом впровадження інновацій на 2010—2014 роки, яка була прийнята 25.09.2009 року

за № 49, передбачає системне запровадження інновацій з урахуванням специфіки енергозберігаючих технологій та направлена на залучення коштів підприємств та коштів іноземних інвесторів для реалізації інноваційних проектів.

Така реалізація впровадження новітніх прогресивних технологій має забезпечити зниження рівня енергоємності вироблення одиниці продукції, робіт, послуг, докорінного зменшення втрат та понаднормативних витрат ПЕР при виробництві, транспортуванні та споживанні відповідної продукції, робіт, послуг, збільшення обсягів випуску та впровадження енергоефективного обладнання і устаткування, необхідного для зменшення споживання енергоресурсів у всіх галузях економіки та населенням України. [1].

З метою забезпечення виконання доручень Уряду України, зокрема, Енергетичної стратегії України на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.03.2006 року № 145 (далі — Енергетична стратегія), і зниження енергоємності ВВП щорічно не менш як на 4 % та, виходячи з прогностичних показників плану економічного і соціального розвитку та показників Енергетичної стратегії України, для забезпечення виконання поетапних організаційних, технічних (технологічних) та структурних заходів запропонованої Програми [3] необхідно передбачити 3 449, 2 млн грн, у тому числі за рахунок джерел, наведених у табл. 1.

Таблиця 1

ОЦІНКА ПРИМІРНОГО ОБСЯГУ КОШТІВ, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ ПРОГРАМИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ

Джерела фінансування	Обсяг фінансування, млн грн	У тому числі за роками				
		2010	2011	2012	2013	2014
Власні кошти підприємств	2 069, 7	295, 7	443, 5	443, 5	443, 5	443, 5
Державний бюджет	689, 8	98, 6	147, 8	147, 8	147, 8	147, 8
Місцевий бюджет	—	—	—	—	—	—
Кредити, гранти, позики тощо	275, 8	39, 4	59, 1	59, 1	59, 1	59, 1
Інші залучені відповідно до законодавства кошти	413, 9	59, 1	88, 7	88, 7	88, 7	88, 7
Всього	3 449, 2	492, 8	739, 1	739, 1	739, 1	739, 1

* — розраховано на основі контрольних показників Енергетичної стратегії.

Формування джерел фінансування енергозберігаючих заходів є основою успішної реалізації енергозберігаючої політики. В Україні під інвестуванням в енергозбереження часто розуміють удосконалення вже існуючої системи: утеплення (модернізація) виробництв, упровадження та встановлення нового обладнання на котельнях, упровадження альтернативних і відновлювальних джерел енергії тощо.

Особливу увагу слід приділяти використанню енергозберігаючих технологій, методик при новому будівництві технологічних ліній, що дозволять у кінцевому результаті оптимізувати або зменшити споживання енергії.

Упровадження пріоритетних енергозберігаючих технологій може здійснюватися за рахунок коштів таких джерел фінансування:

— Державний бюджет:

Упровадження пріоритетних енергозберігаючих технологій, виробництво та встановлення новітнього енергоефективного обладнання, відновлюваних генеруючих потужностей на підприємствах має здійснюватися відповідно законодавчо

затвердженого Переліку видів таких технологій, обладнання та генеруючих джерел за рахунок коштів Державного бюджету. Для цього щорічно Законом про Державний бюджет України необхідно затверджувати бюджетні призначення головним розпорядникам коштів для спрямування їх на фінансування конкретних видів таких технологій (обладнання, генеруючих потужностей), впровадження яких визнано першочерговим у тому чи іншому році.

— Місцеві бюджети:

Бюджетний Кодекс надає керівникам бюджетних установ, організацій та підприємств розпорядникам бюджетних коштів можливості щодо здійснення проектів з енергозбереження на основі повернення витрачених коштів за рахунок отриманої економії енергоресурсів. Проекти впровадження технологій на харчових підприємствах можуть бути включені до бюджетного запиту з відповідним обґрунтуванням мети проекту, пріоритетності його виконання, дієвості та ефективності використання бюджетних коштів (стаття 75 Бюджетного Кодексу). Після розгляду місцевими фінансовими органами ці проекти можуть бути включені до проекту рішення про місцевий бюджет. Для цього в пояснювальній записці до проекту рішення надається перелік інвестиційних програм на наступний бюджетний період та на три наступні бюджетні періоди (ст. 76).

— Державна інноваційна компанія:

На поточний час Державна інноваційна компанія працює над розробкою нової інвестиційної політики, реалізація якої може зробити перспективним залучення фондів компанії до інвестування проектів з енергозбереження.

У недержавних структурах основними фінансовими джерелами, які можуть бути застосовані при фінансуванні енергозберігаючих заходів на промислових підприємствах, є такі.

Перш за все існує Державний фонд енергозбереження, він формується за рахунок коштів, отриманих у вигляді штрафних санкцій за порушення законодавства з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів, частини зборів за використання природних ресурсів, кошти від видачі дозволів з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів тощо [4].

Другим джерелом фінансування енергозбереження є власні кошти підприємств, отримані з прибутку. Але це джерело фінансування є найменш можливим, тому що в даний момент існує цих коштів недостатньо і фінансування за власний рахунок може собі дозволити досить мало підприємств.

Поряд з власними коштами потрібно розглядати і позикові кошти. Перш за все це банківські кредити. Це джерело фінансування є одним з найрозповсюдженіших, адже банківська сфера є досить розвинутою. Але поряд з тим, економічна криза сильно «вдарила» по кредитним установам і банкам і можливість взяти банківські кредити стала досить жорсткою.

Четвертим джерелом фінансування енергозбереження є внутрішні та зовнішні інвестиційні ресурси, залучення яких має бути одним з найпріоритетніших напрямів механізму енергозбереження в державі.

Випуск облігацій також можливий вид фінансування енергозберігаючих заходів.

Місцеві органи влади та підприємства можуть використовувати випуск облігацій як форму боргового фінансування енергозбереження. Це виправдано в тому разі, якщо йдеться про залучення коштів для здійснення великих за вартістю енергозберігаючих проектів.

Міжнародні фінансові установи (МФУ), такі як Група Всесвітнього банку (МБРР і МФК), Європейський банк реконструкції й розвитку (ЄБРР) і Азіатський банк розвитку (АБР) надають підтримку Україні.

МФУ надають підтримку проектам державного сектора з вигодами в частині енергоефективності, з використанням таких засобів:

- 1) позикове фінансування (деноміноване в доларах або євро, або ж, у виняткових випадках, у місцевій валюті);
- 2) вкладання засобів в акціонерний капітал — частка участі в ЕСКО або комунальному підприємстві;
- 3) технічна допомога;
- 4) часткові гарантії від імені державної організації.

За даними державного комітету статистики України станом на 01.01.2010 року, починаючи з 1992 року, в 789 підприємств харчової та переробної промисловості було залучено 1837,2 млн дол. США, із них 364,18 млн дол. США безпосередньо направлених на енергозберігаючі заходи.

Розглянувши основні джерела фінансування енергозбереження в Україні, потрібно звернутися до іноземного досвіду у цій сфері.

Вивчаючи закордонний досвід застосування механізмів фінансування заходів з енергозбереження та енергоефективності можна зробити такі висновки:

- 1) для заохочення енергозбереження або для боротьби з неефективним чи надмірним споживанням енергії використовуються різні схеми оподаткування, які підвищують відносну вартість спожитих енергоресурсів або зменшують відносну вартість застосування нових технологій;
- 2) фінансові стимули використовуються для заохочення реалізації політики енергозбереження шляхом підвищення економічної привабливості відповідних інвестицій та закупівель, або зниження експлуатаційних витрат. Джерелами пільгових кредитів або субсидій є кошти, які надійшли від запроваджених податків і зборів;
- 3) фінансові стимули використовуються в комплексних програмах, які поєднують інтереси державних установ, населення та підприємницьких кіл, і виконують функцію розподілу доходів з урахуванням рівня ефективності використання енергоресурсів [5].

Необхідно запровадити економічний механізм енергозбереження, який на відміну від простої зацікавленості виробника у зниженні енергозатратності виробництва через зменшення собівартості продукції, мав би чітко визначений стимулюючий характер, з використанням для фінансування заходів з енергозбереження коштів, заощаджених внаслідок підвищення енергоефективності виробництва. Це дозволить підвищити енергоефективність у виробничій сфері прискореними темпами [1].

Висновки. Провівши аналіз, можна констатувати, що основними джерелами надходження коштів для функціонування економічних механізмів стимулювання програм, проектів та заходів з підвищення енергоефективності та енергозбереження є:

- кошти державного та місцевих бюджетів отримані від встановлених податків, штрафів та підвищеної плати за енергоресурси;
- власні кошти підприємств;
- кредитні ресурси;
- внутрішні та зовнішні інвестиції.

Закон України «Про державний бюджет на 2010 рік» передбачає для забезпечення реалізації заходів зі зниження енергоємності ВВП та розвитку відновлюваної енергетики у 2010 році відповідно до статті 13 Закону України «Про енергозбереження» у складі спеціального фонду державного бюджету:

- кошти, отримані як збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну енергію — 500 млн грн;
- кошти, отримані від продажу частки встановленої кількості викидів парникових газів — 750 млн грн.

Реалізація заходів з підвищення енергоефективності та розвитку використання відновлюваних джерел енергії дозволить знизити енергоємність ВВП, мінімізувати залежність національної економіки від імпорту енергоносіїв, підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції на світових ринках, знизити рівень тарифів плати за житлово-комунальні послуги та підвищити якість життя населення.

Література

1. Енергетична стратегія України до 2030 року [http:// www.aes-ukraine.com/documents/5390.html](http://www.aes-ukraine.com/documents/5390.html) — 48к
2. Енергетична безпека України. Стратегія та механізми забезпечення. / За заг. ред. д-ра техн. наук, проф. А. І. Шевцова. — Дніпропетровськ : Пороги, 2002.
3. Галиновський Є. І., Піріашвілі Б. З., Плюта І. Ю. та ін. Ефективність використання паливно-енергетичних ресурсів у регіонах України / Галиновський Є. І., Піріашвілі Б. З., Плюта І. Ю., Чиркін Б. П. За заг. ред./ Б. М. Данилишина. — К.: РВПС України. НАН України, 2006. — 55 с.
4. Завербний А. С. Особливості управління інвестиційним забезпеченням інноваційних процесів на підприємствах / А. С. Завербний, Н. Завербна. — Львів : Вид-во «Світ», 2006. — 262 с.
5. Офіційний сайт Київського міжнародного енергетичного клубу «Q-club» <http://qclub.org.ua>
6. Офіційний сайт державного комітету статистики України <http://ukrstat.gov.ua>
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.11.08 № 1446-р «Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми енергоефективності на 2010—2015 роки».

Стаття надійшла до редакції 14.06.2010 р.

УДК 658.368

О. І. Хоменко, канд. техн. наук, доц.,
В. В. Подольна, канд. екон. наук
КНУ технологій та дизайну

РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ СТРАХОВИМИ КОМПАНІЯМИ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті досліджено основні тенденції українського ринку страхових послуг, представлено основні показники функціонування страхового ринку. Розглянуто питання соціально-економічного значення страхування. Виділено критерії якості страхових послуг, основні проблеми і напрями впровадження маркетингових принципів управління страховими компаніями. Розглянуто специфіку страхових послуг з точки зору формування попиту та їх просування.

Ключові слова: страхування, управління, маркетингові принципи, страхова послуга, якість послуг, страховий ринок.